

Araştırma Makalesi
(Research Article)

Egemia, 2019, 5: 105-135

Koray KARADAŞ¹

Orcid No: 0000-0001-8839-4021

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı

sorumlu yazar: koray.karadas@hotmail.com

Anahtar Sözcükler:

Yasadışı Göçmenlik, İnternet Haberleri, Haber Söylemi, Medya ve İktidar

Keywords:

Illegal Immigration, Online News, Discourse as News, Media and Power

Avrupa'da İnternet Gazetelerinde Yasadışı Göçün İşlenişi

Study on How Different Online Newspapers Reported Illegal Immigration in Europe

Alınış (Received): 05.08.2019

Kabul Tarihi (Accepted): 24.10.2019

ÖZ

Avrupa'da 18. ve 19. yüzyıllardaki yeni buluşların etkisi ve buhar gücüyle çalışan makinelerin üretimde kullanılması Avrupa'daki sermaye birikimini artırmış ve bu süreç de Sanayi Devrimi olarak adlandırılmıştır. Sanayi Devrimi ilk olarak İngiltere'de başlamış ve zamanla Avrupa'nın batı kesimlerine yayılmıştır. Avrupalı bazı devletler, Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan hammadde ihtiyacını karşılamak için arayışlara girmişlerdir ve bu şekilde Afrika kıtasındaki sömürge faaliyetlerine başlamışlardır. Yaklaşık bir asır kadar süren bu sömürü faaliyetleri sonunda Afrika'nın bütün zenginlikleri gemilerle Avrupa'ya taşınmış ve üretimde artış sağlanmıştır. Bu artış sonucu Avrupa devletleri zenginleşmeye başlamış, öte yandan Afrika ulusları giderek daha da fakirleşmiştir. Bu fakirliğin sonucunda Afrika'dan Avrupa'ya göç faaliyetleri başlamıştır. Günümüzde deniz yolu ile yapılan bu göç faaliyetleri sonucu binlerce insan, Akdeniz'de alabora olan deniz taşıtları yüzünden hayatını kaybetmektedir. Bu çalışmada, Akdeniz'de meydana gelen bu göç felaketlerinin, Avrupa'daki ülkelerin internet gazetelerinde nasıl ele alındığını incelenmiştir. Bu incelemeyi yapmak için 2015 ile 2018 yılları arasında Afrika'dan Avrupa'ya yasa dışı göç faaliyetleri sırasında Akdeniz'de hayatını kaybeden mülteciler hakkında Avrupa ülkelerindeki (İtalya, İspanya, Almanya, İngiltere) internet haber sitelerinin yaptıkları haberler üzerinden eleştirel söylem analizi yapılmıştır.

ABSTRACT

The impact of new discoveries in the 18th and 19th centuries in Europe and the use of steam powered machines in production increased the accumulation of capital in Europe and this process was called the Industrial Revolution, which first started in England and spread over the western part of Europe in time. In order to meet the demand for raw materials, some European states sought to obtain the necessary raw material in the African continent. Thus, the colonial exploitation in Africa started and for over a century, all the riches of Africa were transported to Europe by ships. This facilitated European states to achieve an increase in production and become wealthier while causing African nations to become increasingly poorer. The poverty has led to a migration by sea from Africa to Europe causing thousands of people to lose their lives in capsized sea vehicles each year in the Mediterranean. This study uses critical discourse analysis to examine the coverage of these disasters by online newspapers in European countries, (Italy, Spain, Germany, France and the UK) between the years 2015 and 2018.

GİRİŞ

Göç kavramı insanlığın ilk çağlarından beri var olan bir kavramdır. İnsanlar yaşadıkları yerlerdeki hayat şartlarının kötüleşmesi, doğal kaynakların yetersiz kalması, iklim değişikliği, savaşlar vb. durumlar nedeniyle yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu göç faaliyetlerin amaçları, daha iyi şartlarda hayatlarını idame ettirmektir. Tarih boyunca dünyada bir çok göç yolu ortaya çıkmıştır. Zamanla bu göç yollarından bir çok toplum göç etmiş ve kendilerine yeni yaşam alanları yaratma arayışına girmişlerdir. Bu göç faaliyetleri tarihte genellikle kitlesel bir yapıda olsa da, günümüzde artık değişen dünya şartları ile daha bireysel bir yapıya bürünmüştür. İnsanlar kendi imkanlarıyla yaşadıkları yerlerden göç edip, daha iyi şartlarda yaşamak için mücadele vermektedirler.

Günümüz dünyası sosyo – ekonomik boyutta incelendiğinde, Afrika kıtası, gerek geçmişte yaşadığı sömürge faaliyetleri, iklim yapısı, sosyo-ekonomik durumu, siyasal karışıklıklar ve iç savaşlar nedeniyle diğer kıtalardan dezavantajlı durumdadır. Bu yüzden insanlar Afrika Kıtasının Avrupa'ya en yakın ülkeleri olan Libya ve Tunus limanlarından Avrupa kıyılarına ulaşmak için her yıl yasadışı göç faaliyetlerine girişmektedirler. Muammer Kaddafi sonrası Libya'da başlayan iç savaş bu faaliyetlerin daha yoğun yaşanmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Suriye'den, uzak doğudan ve Sahra Altı Afrika ülkelerinden, Libya kıyılarına gelmeyi başaran mülteciler buralardan insan kaçakçıları aracılığı ile aşırı kalabalık, dayanıksız tekne ve lastik botlarla Malta ve İtalya kıyılarına ulaşmayı umut etmektedirler. Ancak bu tehlikeli yolculuklar sırasında yaşanan felaketlerde her yıl binlerce insan hayatını kaybetmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü(IOM)'nün verilerinde yıllara göre, Akdeniz'de hayatını kaybeden göçmenlerin sayıları şu şekildedir: 2014 yılında 424, 2015 yılında 2042, 2016 yılında 1439, 2017 yılında 1523, 2018 yılında 638, 2019 yılında ise bu güne kadar 508 göçmen Avrupa'ya Akdeniz üzerinden geçmek isterken hayatını kaybetmiştir.¹

Bu sayılar resmi rakamlar olarak görülse de, haberler incelendiğinde bu rakamlardan daha fazla göçmenin Akdeniz'de hayatını kaybettiği anlaşılabilecektir.

Avrupa'da son yıllarda yükselişe geçen sağ-muhafazakar politikalar neticesinde göçmenlere karşı olan tutumun değiştiği gözlenebilmektedir. Bu tutum Avrupa medyasında da görülebilmektedir. Yapılan haberler her ne kadar tarafsız bir yapıda kurgulanmış gibi gözükse de, göç ile ilgili yapılan haberler incelendiğinde gerek haber metinlerinde gerekse

¹ <https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean>

kullanılan görsel öğelerin alt metinlerine yapılacak yan anlamsal bir çözümlemede bu ayrıntılara ulaşmak mümkün olabilmektedir.

HABER SÖYLEMİ

Haber kavramına bakıldığında, ilk olarak, ‘yeni bilgi’ anlamına gelen, genel bir haber kavramı karşımıza çıkmaktadır. Açıkçası, ele aldığımız haber kavramı, kendi içinde farklı gözükse de, genel olarak bütün haberler ortak noktalara sahiptir. Öyleyse haber kavramı, medya ve kitle iletişimini de içeren ortak bir anlam üretebilme yetisine sahiptir. Bir haberi kağıttan okumak, ya da izlemek onu tam olarak analiz etmemize imkan sağlamayacağı bir gerçektir. Haber makalesi ya da makaledeki kavramlar, ele alınan olay ile ilgili her şeyi kapsayacak anlamına gelmez. Çünkü televizyonlarda ya da gazetelerde bize gösterilen kadar gösterilmeyen haberlerde vardır (Van Dijk, 1988: 3-4).

Haber söylem analizleri dünyanın değişik coğrafyalarında, farklı zamanlarda, farklı ideolojik çerçevelerle ele alınmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde ki haber söylem çalışmalarına bakıldığında daha çok liberal bir bakış açısı ile haberlerin analiz edildiğini görülebilir.

Birçok haber çalışması anekdotik bir yapıya sahiptir. Çoğu zaman gazetecilerin deneyimlerini anlatan, ya da medyaya ve onların haberlerine karşı samimi tavsiyelerde bulunan ya da sert eleştiriler sunan bu yazılar eski gazeteciler tarafından yazılmıştır. Bu tür çalışmaları iyi okumanın bizlere faydası şu şekilde olacaktır: Günlük haberciliğin, günlük yaşam sosyolojisinde ki yerini anlamamız da ve analiz etmemizde bizlere yol gösterici olacaktır. Yazarlar genellikle dönemin kamuoyu tarafından çokça bilinen konuları ele almışlardır: örneğin başkanlık seçimi ya da altmışların ırk ayaklanmaları, watergate skandalı ya da diğer önemli sosyal ve politik problemler, sorunlar ve olaylar vs. Bu örneklerden, bu yaklaşımın ABD’de popüler olduğu sonucuna varılabilmektedir (Wicker, 1978). Rosenblum, muhabirlerin nasıl çalıştıklarını, haberleri nasıl topladıklarını, ne tür sorularla karşılaştıklarını, ve haberlerin ne kadar sansasyonel olarak karakterize edilebileceğini anlatıyor. Rosenblum, kitabının sonunda bu tür çalışmaları, haber ve habercilikle ilgili genel bir bildiri olarak deklare eder (Rosenblum, 1981: 223)

Bir demokrasi, bilinçli seçmenler olmadan işleyemez. Ve bu durum bir ülkenin iç işleri kadar, dış ilişkilerinde de önemli bir durumdur. Dış politika, Washington elitlerine, sözde uzmanlara ve lobi gruplarına kontrolsüz bırakılamaz. Dünya krizleri, zaman içinde öngörülebilirse, engellenebilme olasılığı olabilir. Ancak yurt dışından güvenilir raporlar gelmezse, bütün vatandaşlar krizler karşısında savunmasız ve zayıf olacaktır. Bu raporlar halka sunulmazsa ve saklanırsa hiç bir işe yaramaz, gazeteciler o raporları evlerine götürüp hatıra olarak saklayabilir.

Haber üretim organizasyonlarının çeşitli boyutlarda farklı açıklamaları vardır. Daha önce bahsi geçen çalışmalardan bazıları, örneğin, kamu veya şirket kontrolleri, yönetimleri, editörlerin ve diğer gazetecilerin hiyerarşisi ve haber bültenlerinin günlük rutinleri açısından, haber medya kurumlarının genel organizasyonuna büyük önem vermektedir. Bu nedenle, etkili bir çalışmada Gans (1979), haberlerin hem iletişim ağlarında hem de Newsweek veya Time gibi dergilerde nasıl üretildiğine dair birçok ayrıntı sağlar. Kapsamlı saha çalışması bize haber odaları, haberlerin vurguları, haber değerleri ve haber medyasının kapsayabileceği konular hakkında bir fikir verir. Buralara bakarsak haber üretiminin gerçekte ne olduğunu daha iyi anlayabiliriz ve toplumsal kısıtlamalar ile güncel değerler ve haberlerin altında yatan konular arasında bir ilişki kurabiliriz bu şekilde. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yaklaşımlar genel olarak statükoyu eleştirir. Ayrıca incelenen konular çoğunlukla Amerikan siyasi ve sosyal yaşamından doğmuştur. Birçok çalışma, haber medyasındaki hatalara veya önyargılara odaklanır ve iyileştirme önerileri sunar. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çalışmalar, genel olarak insan hakları, medeni haklar ve gazetecilik sorumluluğu açısından formüle edilmiştir.

Okyanusun diğer tarafına geçildiğinde, İngiltere'de 1970'ler de yapılan bir çok çalışmanın, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmalarla bazı kritik noktalarda benzerlikler taşısa görüle de, genel olarak oldukça farklı olduğu söylenebilir. İlk olarak, pratikte hemen hemen hiç bir İngiliz haber çalışması tamamen mikro-sosyolojik (etnometodolojik) bir bakış açısına sahip değildir. Aslında, çoğu çalışma bir politik sosyoloji geleneğinde formüle edilir. İkinci olarak Fransa ve İtalya'da yapılan çalışmalar çoğu Marksist bir yönelime sahiptir, Barthes, Foucault, Derrida, Pecheux veya Althusser gibi Fransız yapısalcılarının çalışmaları bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu yönelim, özellikle tarihsel ve sosyo-ekonomik bir bakış açısından, medya ve haberlerin ideolojik analizine daha fazla önem veriyor. Üçüncüsü ve önceki noktaları ile ilgili olarak, haberlerin sınıfsal doğası, haber üretimi ve medya ile ilgileniyorlar. Buradan şu çıkarım yapılabilir; analiz edilen haberler daha çok sınıfsal temeller üzerinden yürütülmüştür. Son olarak, Fransız yapısalcılar kısmen sistematik bağlam ve söylem analizi üzerine çalışmalar yapmışlardır. Bu bakımdan, bu çalışmalar haber çalışmalarına önemli bir katkı niteliğindedir ve daha önce yapılmış olan deneysel ve mikro-sosyolojik yönelimli çalışmalara da önemli katkıları olmuştur. Genel olarak, İngiltere'de yapılan çalışmalar daha çok makro-sosyolojiden ilham almaktadır ancak ideolojik analize olan ilgisi nedeniyle, gerçek haber söyleminin daha somut örnekleri de vardır (van Dijk, 1988: 7-9).

ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Metin analizleri Avrupa ülkelerinde edebi metinler üzerine yapılan çalışmalar ile başlamıştır. (Aktaran İnan A., Garnham.1983;Hard,1989; Eagleton,1990) Daha sonra yapısalcı gelenek içinde metinler ortak yapısal özelliklerini ortaya koymak amacı ile irdelenmiştir. Kültürel çalışmalar ve post yapısalcılık dahilinde ise metinleri, ortak yapısal özelliklerini bulmaktan çok metnin yapılaşma sürecini ortaya koymak amacı ile ele alıp incelemenin üzerinde durulmuştur. Metinlerin ortak özelliklerinden çok her birini diğerlerinden ayıran farklılıklar, bunların olduğu bağlam ve metinlerarasılık üzerinde durulmuştur. Medya metin analizlerinde nitel yöntem bilimlere geçişin önemine değinen Jensen(1991b), içerik çözümlemesinde söylem analizine, nicel yöntem biliminden nitel yöntem bilimlere geçişte etkili olan gelişmeleri şöyle sıralamaktadır.

- a) Ampirik tekniklerin zayıf yönlerinin sorgulanmaya başlanması
- b) İnsani bilimler, antropoloji ve kültürel çalışmalardaki gelişmeler
- c) Kitle iletişiminin söylemsel bir olgu olarak kavranması
- d) Post endüstriyel, postmodern, ve bilgi toplumu kavramsallaştırmaları tartışmalardaki etkin rolü
- e) 20. Yüzyılda yaşanan dilbilimsel dönüşüm

Jensen'e göre nicel analiz tekniklerini nitel analizlerden ayıran temel özellikler ise birincisinin tekrar üzerinde durması, metne dışarıdan bakması, ürün üzerinde durması, metni bağlamından yalıtarak ele alması, ölçümlere dayanması iken, diğerinin, bağlam üzerinde durması, metni içsel bir bakış açısı ile ele alıp yorumlaması, iletişim sürecini kompartlaştırmadan ele alması, oluşum ve anlam üzerinde durmasıdır. Jensen'e göre bir analizin nitel mi nicel mi olduğuna karar vermeden önce hangi çerçeveden metne bakıldığını incelemek gerekir. (İnal, 1996: 76)

Jensen, nicel yöntemlerle yapılan analizlerin, metinleri anlamlandırma da yetersiz kaldığını savunduğunu görmekteyiz. Buradan şu çıkarım yapılabilir: Salt nicel yöntemlerle yapılan metin analizlerinin dilsel olarak bir anlam ifade etmeyeceği ve ancak nitel yöntemlerle beraber kullanıldığında verimli bir sonuca varılabilir.

Hem sosyal bilimlerin hem de insani bilimlerin iletişim sürecini tanımlarken üzerinde durdukları üç unsur vardır: Mesaj, kodlayıcılar ve toplumsal yapıdır. Farklı bir değişle

söylem, öznellik ve bağlam... Bugün söylem kavramı tüm dilsel kullanımları kapsayacak şekilde kullanılmaktadır (Aktaran İnal A., Jensen,1991b; Van Dijk,1994).

Söylem çözümlemesi, eleştirel söylem çözümlemesi haliyle, 1970'lerin sonuna doğru özellikle Avrupa akademik çevrelerinde yaygınlaşarak, iletişim alanında yeni bir yöntembilimsel yaklaşım olarak yer almaya başlamıştır. Bunu, nesnel bilgi anlayışından öznel bilgi anlayışına doğru bir gidişe işaret ettiği ölçüde, pozitivist olamayan bir konum olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. (Atabek, 2007) Pozitivist bilim anlayışının bir çok temel özelliği arasında nesnellik öne çıkarılmaktadır. "Pozitivizm, bilimsel bilginin vazgeçilmez bir koşulu olarak, nesnel bir gerçeklik alanının var olduğunu kabul etmektedir" (Aktaran Atabek, Köker, 1988: 21) Buradan şu çıkarım yapılabilir: Eleştirel söylem analizi ile birlikte pozitivist kalıpları yıkılmış ve nesnellik yerine daha öznel yaklaşımlar ile çözümlenmeler yapılmaya başlanmıştır. Nixon ve Pover'a göre söylem gerçeğe değil, anlama yönelik bir çıkarım amaçlamaktadır. (Nixon ve Pover, 2007: 75) Herkes kendine göre bir söylemi yorumlayabilir, söylemi çözümlen kişinin yorumu muhtemel yorumlardan sadece biridir. (Zajacova, 2002: 38)

1980'lerin sonlarından itibaren eleştirel söylem analizi sosyal bilimlerde kökleşmeye başlamıştır. Eleştirel söylem analizi, teoriler, kategoriler, varsayımlar veya araştırma yöntemleri ile geleneksel anlamda ayrı bir akademik disiplin olarak kabul edilemez. Bunun yerine, eleştirel söylem analizi, her biri farklı epistemolojik varsayımlara dayanan, farklı teorik modeller, araştırma yöntemleri ve gündemi içeren çeşitli yaklaşımları olan, problem odaklı, disiplinlerarası bir araştırma programı olarak görülebilir. Tüm bunları birleştiren, küreselleşen dünyadaki toplumsal adaletsizlik, iktidar sorunları, sosyo-politik ve kültürel değişimin gösterebilimsel boyutlarına olan ortak ilgileridir. Eleştirel söylem analizinin kökleri retorik, metin dilbilimi, antropoloji, felsefe, sosyo-psikoloji, bilişsel bilim, edebi çalışmalar ve toplumdilbilimin yanı sıra uygulamalı dilbilim ve pragmatikte de yatmaktadır. (Wodak, 2001: 22)

Eleştirel söylem analizi dil ve toplum arasındaki ilişkiyi analiz eden bir analiz metodudur. Özellikle, eleştirel söylem analizi, ideolojinin, kimliğin ve eşitsizliğin metinler aracılığı ile yeniden üretimini sosyal ve politik bağlamda inceleyen analitik bir yaklaşımdır (Van Dijk, 2001: 352).

Van Leeuwen, eleştirel söylem analizi için şöyle der (2006: 294):

Eleştirel söylem analizi, metin ve konuşmanın toplumdaki eşitsizliği, adaletsizliği ve zulmü korumada ve meşrulaştırmada kilit bir rol oynadığı anlayışı üzerine kuruludur. Bunun nasıl yapıldığını göstermek için söylem analizini kullanır ve toplumda dil kullanımının bu yönüyle ilgili farkındalığı yaymak ve bulgulara dayanarak mevcut söylemlerde değişiklik yap açıkça savunmaktadır.

IRKÇI SÖYLEM

İrkçilik sistemi iki ana boyuttan oluşur. Bunlar bilişsel ve sosyal ırkçılıktır. Bilişsel boyut, üstünlük ve farklılık ideolojilerine (beyaz, Avrupalı ve diğerleri) dayanarak, baskın gruplar veya halklar tarafından paylaşılan önyargılı sosyal temsillerden oluşur. Sosyal boyut ise, genel olarak ‘günlük ırkçılık’ (Essed, 1991), yani etnik azınlıklara veya yabancılara karşı ayrımcı dışlanma, marjinalleştirme ve sorunsallaştırma biçimleriyle tanımlanır.

Somut metin ve konuşma olarak söylem, yerel sosyal etkileşim düzeyindedir. Örneğin, (beyaz) çoğunluğun ve kurumlarının ‘baskın söylem düzeni’, diğerleri hakkında veya başkalarına yönelik olumsuz söylemleriyle oluşur. Aynı zamanda söylem, ırkçılığın bilişsel ve sosyal yapılarının, çeşitli sosyal bağlamlarda etnik önyargıların nasıl ortaya çıkarıldığı ile ilgilidir. Yani, ırkçılık söylem, biliş ve toplum için teorik çizgiler boyunca metin ve konuşma yoluyla öğrenilir. (Van Dijk, 1998: 25)

Medyada, etnik gruplar veya göçmenler taraflı ve ideolojik bir şekilde sunulmaktadır. Hartmann ve Husband (1974) tarafından yapılan araştırmada, İngiliz medyasında, özellikle popüler basında siyahi göçmelerin göçü bir istila olarak gösterilmiş ve ülkenin otokton (yerli) nüfusu için bir sorun olarak lanse edildiği bize gösterilmiştir. Azınlık gruplar, medya tarafından genellikle suç ile ilişkilendirilir (see the mugging wave studied by Hall, et. al. 1978) ama onlara karşı işlenen ırkçılık ya da şiddet eylemlerine yeteri kadar yer verilmez.

GÖÇ VE MEDYA

Uluslararası göç hareketliliği, birden çok devleti ilgilendiren bir durumdur. Son yıllarda yaşanan göçlerin ölçek ve çeşitliliğindeki artış göz önüne alındığında, neredeyse bütün ülkeler bu göç faaliyetlerinden etkilenmektedirler (Castles, de Haas, & Miller, 2014). Bazı ülkeler bu göç hareketlerinden olumlu etkilenirken, bazıları da olumsuz etkilenir.

Uluslararası göç konusunun kamuoyu araştırmalarına dahil edilmesi bu yüzden şaşırtıcı olmamaktadır. Ancak göçlerin politik önemi, sayısal öneminden ağır basmaktadır. İngiltere’de yapılan bir medya içerik analiz raporunda yer alan bilgilere göre, İngiliz yazılı ve görsel basınında, spor haberlerine yüzde 24-30, ekonomi haberlerine yüzde 19-20, bilim ve sağlık haberlerine yüzde 8-10 oranında yer verilirken, göç ile ilgili haberlere yüzde 2-3 oranında yer verildiği gözlemlenmiştir. Medya da göçmenler veya göçün neden bu kadar az

yer aldığı sorgulandığında, bu durumun oluşmasında en az 3 neden olduğu anlaşılmaktadır. İlk olarak, nedensellik zinciri ve nedenler ile sonuç arasındaki ayrımlar karmaşık olsa da, medyanın göçmenlik ile ilgili genel görüş ve politik ajandaları etkileyebileceği konusunda genel bir kabul vardır. Eğer göç ile ilgili haberler medyada fazlaca yer alırsa, bu durumda halkın göçe karşı tutumu değişebilir. İkincisi neden ise, eğer medyada göçmelerle ilgili haberlere fazla yer verilirse, göçmenlerin kendilerinin toplumda nasıl algılandıkları ile ilgili konularda (geniş ölçüde kabul edilme veya dışlanma, adil bir şekilde temsil edilme veya günah keçisi ilan edilme gibi konularda) algılarının etkilenebileceğidir. Üçüncü neden ise, artık küresel olarak bir çok medya organına ulaşım mümkündür. Bu kapsamda göçmenlerin gitmeyi istedikleri ülkelerin göçe olan tutumlarının onların kararlarını etkileyebilecek olmasıdır. (Marie McAuliffe, Warren Weeks and Khalid Koser, 2015)

2017 yılında Uluslararası Göç Örgütü (IOM) yayınladığı bir raporda medya ve göçmenlikle ilgili sorunlara değinmiş ve bazı çözüm önerileri sunmuştur.²

Uluslararası göç, ulusal sınırların ve yetki alanlarının ötesine geçen ve oldukça dinamik ve etkileşimli olan bir dizi faktör ve koşullara (sosyal, politik ve ekonomik) bağlı olarak karmaşık olgulardır. Medya, kimin ‘yabancılar’ olduğu, kimin ‘yabancı’ olduğu üzerine baskın söylemlere boğun eğerek bu tür karmaşık olayların basit şekilde siyah beyaz açıklamalarını sunuyor. Medyada göçmen ve sığınmacılar hakkında olumlu haberlerin manşet yapılmamasının yanı sıra, medya endüstrisi tarafından göçmenlerin ve mültecilerin bakış açılarının görmezden gelindiği ve onların dışlandığı görülmektedir.

Son zamanlarda çıkan mültecilerin acil durumları hakkındaki haberlere rağmen, uzun vadede ne medyanın ne de gazetecilerin mülteciler ile ilgili çeşitlilik ve eşitlik gibi konulara değinmedikleri görülmektedir. Göçle ilgili medya kapsamlarına bakıldığında, Avrupa ülkelerinin farklı göç geçmişleri ve deneyimleri, onların eşitlik mevzuatını uygulama bağlamlarını büyük ölçüde yansıtmaktadır. Bu nedenle, Hollanda veya İngiltere gibi eskiden beri göç alan ve ev sahibi olan ülkelerdeki medya kuruluşları çeşitlilik eğitimi vermektedir ve işe alımda etnik kotalara sahip olabilmektedirler. Ancak Yunanistan ve İtalya gibi yeni göç almaya başlayan ev sahibi ülkelerde durum bu şekilde değildir.

Uluslararası Göç Örgütü(IOM) medyada göçmelere karşı olan tutumun değişmesi için yapılması gereken beş adet öneri sunmuştur.

² https://publications.iom.int/system/files/pdf/media_coverage_on_migration.pdf

1. Göçün insanlık tarihinin ve modern toplumların yapısal bir özelliği olarak görülmesi ve ulusal “göç öyküsüne” olumlu bir ton vermesi konusunda politik liderlik büyük önem arz ederken, göçün dengeli bir şekilde kapsanması için bir takım önlemler alınabilir. Örneğin ana akım medyaya göçmen gazeteci katılımı arttırmak bu önlemlerden biri olabilir.
2. Yapılan haberlerde suçluların etnik kökenine kişinin yasal kalış durumu vurgulayan basmakalıp ve olumsuz ifadelere dikkat edilmesi.
3. Göç ile ilgili yapılan haberlerde göçün farklı yönlerini de kapsayan dengeli bir rapor sunulması. Örneğin sadece Akdeniz’deki sınır sorunlarını ya da dayanıksız botların değil, din, istihdam, başarılı sanatçı örnekleri ve profesyonel girişimciler hakkında da bilgiler verilmesi.
4. Çeşitli kaynakların (ve tüm göçmenlerin çoğunun) kapsama dahil olduğundan emin olun ve basit genelleştirilmiş raporlamadan ziyade açıklamalar, değerlendirmeler ve belirli sorunların sonuçlarını ve çözümlerini belirtmeye çalışın. Göçmen gazetecilerin işe alınmasına, uygun staj ve çalışma şemaları çalışmaları ile öncelik verilmesi gerekmektedir.
5. Eşitlik ve çeşitlilik eğitimi önemlidir ve yaygınlaştırılmalıdır: Bu eğitim sadece üniversitelerdeki gazetecilik bölümlerinde ya da medya uzmanlarına değil. Bu isi serbest yapan kişilere de verilmelidir.

Verilen bu beş öneri incelendiğinde medyadaki sorunlar aslında açıkça anlaşılabilir. Medyada göçmenlerle ilgili yapılan haberlerde basmakalıp ifadelerin kullanıldığı, ve suç ile ilişkilendirilen kişilerin etnik kökenin ve göçmen olup olmadığının sorgulandığı, göç ile ilgili yapılan haberlerde göçün çoğunlukla olumsuz taraflarına değinildiği ve göçün faydalı taraflarına yeterince değinilmediği, yine bu haberlerde yeterince kaynaktan yararlanılmadığı ve göçmenlik sorunuyla ilgili yapıcı çözüm önerilerinin haberlerde yer almadığı, göçmen gazetecilere medyada yeterince istihdam edilmediği ve gazetecilik eğitimi verilirken bu konu ile ilgili eksiklik olduğuna mevcut raporda değinildiği anlaşılmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada öncelikle Van Dijk’in haber çözümleme yönteminden bahsedilecektir. Van Dijk’in haber anlatısında “sentatik” ve “semantik” olmak üzere, iki ayrı dilli çözümleme

yöntemini kullanmıştır. Haber sentaksı kullanılan düşüncelerin gramatik yapılarıdır. Semantik ise, sözcüklerin ve dolayısıyla bütün söylemin anlamına yöneliktir. (van Dijk, 1988). Van Dijk'ın söylem çözümlemesi makro ve mikro olmak üzere iki yapıdan oluşmaktadır. Makro yapı altında “tematik” ve “şematik” çözümleme yapılmaktadır. Makro yapı çözümlemesinde; başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, bağlam bilgisi, ardalın bilgisi, fotoğraflar incelenmektedir. Mikro yapı çözümlemesinde ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri, haber retorik çözümlemeleri yapılmaktadır. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması, basit ya da karmaşık olması, cümleler arası nedensel ve işlevsel ilişkiler, kullanılan fotoğraflar, bilgiler ve görgü tanıklarının ifadeleri mikro çözümlemede dikkat edilmesi gereken noktalar (Aktaran: Özer, 2015: 247). Van Dijk'ın geliştirdiği sistematik haber çözümlemesi aşağıda belirtilen yapılardan oluşmaktadır (Özer, 2015: 247-248);

MAKRO YAPI

1. Tematik Yapı

a)Başlıklar

b) Haber girişi

1. Spotlar

2. Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmaktadır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.

c)Haberde kullanılan fotoğraflar

2. Şematik Yapı

a) Durum

1. Ana olayın sunumu

2.Sonuçlar

3. Ardalan bilgisi

4. Bağlam bilgisi

b) Yorum

1. Haber kaynakları

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorum

MİKRO YAPI

1. Sentantik çözümleme
 - a) Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması
 - b) Cümle yapılarının basit ya da karışık olması
2. Bölgesel uyum
 - a) Nedensen ilişki
 - b) İşlevsel ilişki
 - c) Referansal ilişkiler
3. Kelime seçimleri
4. Haber retoriği
 - a) Fotoğraf
 - b) İnanırcı bilgiler
 - c) Görgü tanıklarının ifadeleri

Van Dijk'e göre haber anlatıları makro önermelerden oluşmaktadır. Bunlar çoğunlukla temalardır. Bir söylem birden fazla temadan oluşabilir. Temalar ise söylemin içinde yapılandırılmıştır. Bunlar da üç aşamadan oluşmaktadır. Ve söz konusu unsurlar aracılığı ile söylem içinde enformasyon eksiltmeye gidilir. Haberin özü ya da ana fikir verilir. Böylece özetleme yapılır.

Enformasyon eksiltme: Başlıkta yer, dönem ve zaman gibi enformasyonlara yer verilmemesi.

Genelleştirme: Genelleştirmeye örnek verecek olursak; kedi, köpek, muhabbet kuşu gibi hayvanların tümünün evcil hayvanlar olarak lanse edilmesi.

Kurgulama: Bu da bir nevi genelleştirme olarak düşünülse de, genelleştirmeden farklı olarak isimlerden çok fiillere, kişilere ve olaylara yöneliktir. Bir çatı altında bir dizi eylemi özetler.

Bu kurallar çerçevesinde uzun bir metin kısaltılmış olur. Aslında bu strateji, haber metninden bir giriş paragrafı elde etmek için kullanılır. Aynı zamanda haberin şematik

özelliğine dikkat çekilir. Haber şemasında haber girişi, ana olay, bağlam bilgisi ve yorumlardan önce başlıklar gelmektedir. Makro kurallara, metnin özet bir hal almasını sağlamak için sürekli başvurulur.

Bu bilgiler göz önünde bulundurularak 2015 ile 2018 yılları arasında, Afrika'dan Avrupa'ya Akdeniz üzerinden geçmeye çalışırken, hayatlarını kaybetmiş insanların, Avrupa ülkelerindeki (İtalya, Almanya, İngiltere, İspanya) internet gazetelerinde, ne şekilde işlendiğini irdelenmiştir.

8 OCAK 2018 TARİHİNDE THE GUARDIAN İNTERNET SİTESİNDE YER ALAN HABER³

Haberin Başlığı: “Akdeniz’de Bir Botun Batması Sonucu 64 Kişi Hayatını Kaybetti”

Makro Yapı

Başlığa bakıldığında enformasyon eksiltmeye gidildiği anlaşılmaktadır. Haberin içeriği sadece başlığa bakıldığında anlaşılabilir değildir. Başlıkta sadece olayın gerçekleştiği yer ve olayın sonucu verilmiştir.

Haber Girişi/Spot: Haberin spotu şu şekildedir: “İtalyan Sahil Güvenlik Birimleri, Libya’dan yola çıkan ve batmakta olan bottan 86 kişiyi kurtardı. Kurtarılanlar içinde annesi boğulan 3 yaşındaki bir kız çocuğunun da olduğu belirtildi”

Haber girişine bakıldığında 86 kişinin kurtarıldığı belirtilmiş ama kurtulanların mülteci olduğu belirtilmemiştir, mülteci kelimesine haberin başlık ya da giriş kısmında yer verilmediği anlaşılmaktadır. Ancak bir sonraki paragrafta göçmen kelimesine yer verildiği görülmektedir. Bu durum haberin genelden özele doğru biçimlendiğinin göstergesidir. Spotta insanların bu tehlikeli yolculuğa neden çıktıkları hakkında bir bilgi de yer almamaktadır. Haberi dramatize etmek amacıyla annesi boğulan ama kendisi hayatta kalan 3 yaşındaki bir kız çocuğundan bahsedilmiştir.

Haberde fotoğraf yerine olayın bir dakikalık görüntüsüne yer verilmiş. Geleneksel yazılı basında fotoğraflar olayların kurgulanmasına ve nesnelliğine ne kadar imkan sağlıyorsa, internet haber gazetelerinde de zaman zaman olayın kurgusu ve nesnelliği fotoğraflar yerine olay mahallinden çekilmiş videolar ile sağlanmaktadır.

³ <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/07/eight-people-die-and-86-rescued-from-sinking-dinghy-off-libya>

Televizyon haberlerinde görüntülü metin “gerçek yaşamın içinden” yapılmış bir alıntıdır. Televizyon metni gerçekliğini bu alıntılara dayandırır. Nasıl yazılı basın “nesnellik” iddiasını kaynak söylemlerden yaptığı doğrudan ya da dolaylı alıntılara dayandırmaktaysa televizyon metni de, gerçeklik ve nesnellik iddialarını bu alıntılanmış yaşantı zamanlarına dayandırır. Alıntılanan, akredite bir kaynağın söylemi olmayabilir, olay sırasında çekilen bir görüntü “nesnellik” iddiasının kanıtı niteliğindedir. Başka bir deyişle televizyon metni “gerçeklik” ve “nesnellik” yanılması bu yolla kurar. (İnal, 1998: 103)

Mevcut videolarda batmakta olan mülteci botu ve onları kurtarmaya çalışan İtalyan Sahil Güvenlik birimlerinin çabaları görülmekte. Videoya bazı yazılar eklenmiş. Videonun girişinde uyarı yapılarak bu görüntüler bazı kişiler için rahatsız edici olabileceği belirtilmiştir. Daha sonra videoda panik halinde denize düşmüş ve kurtarma botlarına ulaşmaya çalışan göçmenler gözükmektedir ve çevreden onlara sakin olmaları yönünde telkinler gelmektedir. Bir hengame ve bir can pazarı bu videoda açıkça ifşa edilmektedir. Videoda yer alan diğer yazılar şu şekildedir. “Üzücü görüntüler Akdeniz’de, Libya kıyılarında bir kurtarma operasyonunda çekildi”, “100’den fazla kişiyi taşıyan lastik bot uluslararası sularda batmaya başladı”, “Cumartesi günü Libya’dan ayrılan göçmenlerin bir kısmı kurtarılmadan önce saatlerce suda beklemek zorunda kaldı”, “Onlarca insanın ölmüş olabileceğinden korkuluyor”

Bu görüntülerde yatan yan anlam şu şekilde anlaşılabilir. Eğer Avrupa’ya kaçak yollarla göçmek için aşırı kalabalık botlarla yolculuk yaparsanız, başınıza bu tür olayların gelmesi olasıdır. Ayrıca can güvenliğiniz ciddi biçimde tehlikededir. Bu nedenle bu tür faaliyetlerden insanların uzak durması onların faydasıdır. Bu görüntüler ideolojik anlamlar da içermektedir. Haberde insanların neden yasadışı yolları kullanarak ve hayatlarını tehlikeye atarak göç etmek istediklerine dair bir açıklamaya şu ana kadar rastlamamaktayız.

Şematik Yapı

Ana olayın sunumuna bakıldığında, ana olay olarak Akdeniz’de batmakta olan bir göçmen botu ve onu kurtarmaya çalışan İtalya Sahil Güvenlik birimleri işlenmiştir. Haberin devamında çokça sayısal verilere yer verilmiştir. Örnek verecek olursak,86 kişi kurtarıldı....., biri 2 öbürü 3 yaşında iki çocuk ve 1 kadın yapılan müdahaleler sonucu hayata döndürüldü....8 kadın cesedi kurtarma ekiplerince bulundu....2017 yılında İtalya ile Libya arasındaki güzergahta toplam 2832 göçmen hayatını kaybetti....Bu rakam 2016’da 4581’di...2017 yılında İtalya’ya ulaşan göçmen sayısı 119310 iken bu sayı 2016’da 181436 idi...

Göründüğü üzere ana olay İtalya ile Libya arasındaki göçmenlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçları üzerine kurulmuştur. Haberde çokça rakam ve istatistiklere rastlanmaktadır.

Haberin bir diğer paragrafı şu şekildedir. “Bot Akdeniz’de insan kaçakçılığını önlemeyi amaçlayan European Naval Mission (Avrupa Deniz Misyonu) kuruluşu ait uçaklar tarafından tespit edilmiştir”. Şimdi burada sorulması gereken soru şu; Bu cümle ilk okunduğunda, bu kuruluşun Akdeniz’de insan kaçakçılığını önlemek üzere kurulduğu anlaşılrsa da, aslında bu kuruluşun bir diğer amacının da Afrika’dan Avrupa’ya Akdeniz üzerinden yasadışı yollarla geçmeye çalışan mültecileri engellemek olduğu değerlendirilmesi yapılabilir.

Bir olayın haber değeri taşımasının en önemli şartlarından biri, gerçekleşen olayın sonucuna bağlıdır. Dijk bu konuda şöyle der: “Olayların sonuçları, olayların değerini belirlemekte ve olayların sonuçlarının önemi haber olmalarında etkili olmaktadır.” (Van Dijk, 1988)

Bu haberde olayın sonucu haberin başlığında verilmiştir (Akdeniz’de Bir Botun Batması Sonucu 64 Kişi Hayatını Kaybetti). Olayın sonucuna bakıldığında, haber değeri taşımaması için hiç bir neden yoktur. Ölümler, hatta bu şekilde toplu ölümlerin gerçekleştiği olaylar her zaman medya için önemli haberlerdir. İster yazılı basında, ister görsel basında her zaman kendine yer bulmuştur ve bulacaktır. Burada önemli olan medyanın, bu tür haberleri nasıl işlediğidir. İster ideolojik olsun, ister sosyolojik olsun bize bu haberlerin nasıl aktarıldığı önem arz etmektedir. Bu haberin sonucuna bakıldığında şunlar söyleyebilir.

Haberin devamında çeşitli yetkilerin gerçekleşen bu olay hakkında yazdıkları tweetlere yer verilmiştir.

Haberin ardaan ve bağlam bilgisine baktığımızda, haber trajedi üzerine kurgulanmıştır. Göçmenler nedensiz yere ölümü göze alıp bu tehlikeli yolculuğa çıkmamışlardır. Bu durumun ardaanına haberin son paragraflarında kısaca şu şekilde yer verilmiştir; “Sığınmacılar genellikle Sahra Altı Afrika ülkelerinden gelen, ekonomik durumu ve yaşam şartları yetersiz olan ve ülkelerindeki savaş ve zulümden kaçan göçmenlerden oluşuyor.” Göçmenlerin bu tehlikeli yolculuğa çıkmalarının sebebi şüphesiz yaşam standartları ile ilgilidir. Yani insanların hayat standartları ölümü göze alarak tehlikeli bir yolculuğa çıkmayı gerektirecek kadar kötüdür. Ancak bu haber trajedi üzerine kurulmuş ve sorumlusu olarak da insan kaçakçıları gösterilmiştir.

Haber kaynağı olarak haber ajanslarından yararlanılmıştır. Olay tarafı olarak sadece sivil toplum kuruluşlarının olay ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Sınır Tanımayan Doktorlar Sivil Toplum Kuruluşu bu olaya ithafen attıkları tweette: “Hayatta kalanlar batan enkazın yanında saatlerce kurtarılmayı beklediler. Ve o an yanlarında belki de ailelerinden birinin cesedi duruyordu. Yıl 2018 ve hala insanlar Akdeniz’de ölmeye devam ediyor.”

Olaydan kurtulanların görüşlerine haberde yer verilmediği gözlemlenmektedir.

Mikro Yapı

Cümle yapılarına baktığımızda genellikle aktif cümle yapılarının kullanıldığını görmekteyiz. Bu sayede cümlelerin daha güçlü olması hedeflenmiştir. Haberde kullanılan bazı aktif cümleler şu şekildedir: “İtalyan Sahil Güvenlik yetkilileri 86 kişiyi kurtarmayı başardı, kurtarma ekipleri onlarca insanın güvenliğini sağladı, Doktor Maria Rita Agliozzo tarafından aktarılan bilgiye göre yaptıkları müdahale sonucu iki çocuk ve bir kadın hayata döndürüldü.”

Nedensel ilişkisinin olduğu cümlelere bakıldığında şu ifadelerle karşılaşılmaktadır: “Libya’dan yola çıkan aşırı kalabalık botun batması sonucu 64 kişi hayatını kaybetti.” Bu cümleye bakıldığında botun batmasının nedeni olarak, aşırı kalabalık olması vurgulanmıştır.

Cümlelerde işlevsel ilişkiye bakıldığında şu ifadelerle karşılaşılmaktadır: “Bot batmaya başladıktan kısa bir süre sonra İtalyan Sahil Güvenlik yetkilileri olay yerine vardı ve 86 kişiyi kurtarmayı başardı. Ayrıca annesinin kucağında olan 3 yaşındaki bir kız çocuğu annesi boğularak ölmesine rağmen hayatta kalmayı başardı.” Bu paragrafa bakıldığında, batmaya başlayan bir bot...olay yerine varan İtalyan Sahil Güvenlik birimleri...annesinin kucağında annesi ölmesine rağmen hayatta kalan 3 yaşında bir kız çocuğu... Cümlelerin bir birlerine işlevsel olarak bağlı olduklarını görüyoruz.

Refesansal ilişki açısından habere baktığımızda trajediyi resmeden çok sayıda ifadeye rastlanılmaktadır.

“...annesini ölen 3 yaşında bir kız çocuğu...botun batması sonucu 64 kişi hayatını kaybetti...8 kadın cesedi kurtarma ekiplerince bulundu...” Bu ifadelerin hepsi haberin trajedi üzerine inşa edildiğinin birer göstergesidir. Bu trajediye sebep olanlar aslında göçmenlerin kendileridir. Bu tehlikeli yolculuğa çıkmamış olsalardı, bu trajedilerin hiç biri yaşanmayacaktı. Haberde olayın sorumluları olarak insan kaçakçıları ve onların temin ettikleri dayanıksız botlara kalabalık şekilde binen göçmenlerdir.

Kelime seçimlerine baktığımızda, haber başlığında ya da spotta “göçmenler” kelimesinden bahsedilmiyor. Haberin ilerleyen paragraflarında “göçmenler” kelimesi ile karşılaşıyor. “İtalyan Sahil Güvenlik Birimleri” bazı yerlerde “kurtarma ekipleri” olarak verilmiştir. Bu tanımlamalar ideolojik üretime sebebiyet vermektedir. “Göçmenler” kelimesi olayın hem dramatize dilmesi hem de sebebinin belirtilmesi için kullanılan bir kelime olarak görülebilir. Ancak “insanlar” kelimesinin kullanılması daha genel ve haberi “göçmenler” kelimesi kadar dramatize etmeyecek bir kelimedir. “İtalyan Sahil Güvenlik birimleri” kelimesi daha çok kurumsal bir yapıyı temsil etmekte ve bir göçmenlerin İtalya’ya geçmesini önlemeye çalışan bir birim olarak anlamlandırılabilir bir kelimedir. Ancak “kurtarma ekipleri” kelimesi daha kamusal bir anlam taşımakta ve göçmenlere yardım etmeye çalışan bir birim olarak algılanabilmektedir. Bu kelime seçimlerinden haberin ideolojisinin nasıl kelimeler üzerinden kurulabileceğini anlaşılmaktadır.

Haberin retoriğinin nasıl kurulduğuna bakıldığında, haber kaynağı haber ajansları olduğu için görgü tanıklarının ifadeleri verilmemiştir. Haberde fotoğraf yerine olay anında çekilen görüntülere yer verilmiştir. Görüntüde, haberde anlatılan trajedi, izleyenlere aktarılmıştır. Ayrıca bu görüntü sayesinde haberin inandırıcılığı sağlanmıştır.

Haber hikayesinde yaşanan trajedi ana unsurdur. Haberin baş aktörleri Afrika’dan Akdeniz’e yasadışı yollarla geçmeye çalışan göçmelerdir. İtalyan Sahil Güvenlik birimleri ise onları engelleyemeye yönelik çalışmalar yapan bir kurumdur. Ancak bindikleri deniz taşıtları battığında İtalyan Sahil Güvenlik birimleri haberde bir anda kurtarma ekipleri olarak anılmaya başlıyor.

19 NİSAN 2015 TARİHİNDE HISPAN TV İNTERNET SİTESİNDE YER ALAN BİR HABER⁴

Haberin Başlığı: “Akdeniz’de 700 Göçmen Taşıyan Gemi Battı”

Makro Yapı

Başlıkta enformasyon eksilimine başvurulduğu görülmektedir. Sadece olayın gerçekleştiği yer bilgisi ve olayın ne olduğu hakkında bir enformasyon sunmaktadır. Göçmen kelimesi ile bir genelleştirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Göçmenlerin kimler olduğu ya da nereden gelip nereye gittikleri hakkında bir bilgi başlıkta yer almamaktadır.

⁴ <https://www.hispantv.com/noticias/sociedad/28393/se-hunde-un-barco-con-700-inmigrantes-en-el-mediterraneo>

Haber Girişi/Spot: “Pazar günü Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) sözcüsünün belirttiği üzere, Libya kıyılarında bir geminin batması nedeniyle 700’e yakın göçmen hayatını kaybetmiş olabilir.”

Haberin spot kısmına baktığımızda da göçmenlerin kimler oldukları neden bu yolculuğa çıktıkları hakkında bir enformasyon bulunmamaktadır. Genelleştirme spotta, “göçmen” kelimesi ile sağlanmışır. Spotta enformasyon eksiltimi de göze çarpmaktadır. Göçmenlerin kimlerden oluştuğu hakkında bir enformasyona spotta yer verilmemiştir.

Fotoğraflara bakıldığında, haberde iki adet görsel kullanılmıştır. Birinci görselde plastik bir botta yer alan kalabalık bir insan kitlesi vardır. İkinci görselde ise botun batması sonucu hayatını kaybeden insanların Libya kıyılarına vuran cesetleri yer almaktadır. Bu görseller haberin retoriğinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Bu fotoğraflar insanlara şunları anlatmaktadır. Bu tehlikeli yolculuğa çıkmak doğru değildir. Hayat standartlarımız ne kadar kötü olursa olsun, olduğunuz yerde kalın ve hayata tutunmaya çalışın. Aksi halde bu kıyıdağı cesetlerden biri, sizin cesedinizde olabilir. Haberin ideolojik olarak göç karşıtı bir tutum sergiliyor gibi görünmese de, Avrupalı devletlerin bu göç faaliyetlerinden rahatsız olduğu bir gerçektir. Son zamanlarda Avrupa’da güçlenen milliyetçi parti hareketleri bunun bir göstergesidir. Kullanılan görseller haberin ideolojisi doğrultusunda seçilebilir. Kıyıya vurmuş insan cesetlerinin görsel olarak seçimi de ideolojiktir.

Şematik Yapı

Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumuna bakıldığında, haber Libya’dan yola çıkan ve Avrupa’ya varmayı amaçlayan göçmen teknesinin batması ve hayatını kaybeden göçmenler üzerinden sunulmaktadır. Haber değer ölçüleri dikkate alındığında, yüzlerce insanın hayatını kaybettiği bir facia, bu olayın haber değeri taşımasındaki ana unsurdur. Ayrıca haberde fazlaca sayısal veriye ve istatistiki bilgilere de yer verildiği görülmektedir.

“700’e yakın insan... kurtarılan 28 kişi... 21 ceset... 170.000 civarında göçmen... 3000’den fazla insanın hayatını kaybettiği tehlikeli yolculuklar... Avrupa otoriteleri, bu yılın ilk iki ayında, göçmelerin AB(Avrupa Birliği) ülkelerine varışlarının 2014 yılının aynı dönemine göre yüzde 43 oranında arttığını belirtti.”

Haberin sonuçları yine haberin giriş kısmında yer almaktadır. Yan anlam olarak haberin sonuçlarına bakıldığında, Afrika’dan Avrupa’ya yapılan bu tür tehlikeli yolculukların yanlış olduğu ve sonucunda ise can kaybının kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır.

Ardalan ve bağlam bilgisine haberde gerektiği kadar yer almamaktadır. Haber trajedi üzerine kurulmuştur. İnsanlar sebepsiz yere bu tehlikeli yolculuğa çıkmamışlardır. Bunun bir ardalanı vardır. Gazete bu ardalanı şu cümlelerle vermeye çalışmıştır. “Libya’da son aylarda yaşanan çatışma, çoğunluğu Sahra-Altı Afrika ülkelerinden olan ve ülkeyi terk edip İtalya’ya doğru yola çıkan insanların sayısında artışa sebep oldu.” Bu cümle bu olayın ardalanını tam olarak belirtmemektedir. Bu insanların buldukları bölgeleri terk etmek istemesinin ardalanı sadece bir sebebe bağlamak doğru değildir. Bu yüzden haberin ardalanı eksiktir. Ardalanın bu şekilde eksik verilmesinden dolayı, haber trajedi üzerine inşa edilmiş ve sebep olarak da Libya’daki çatışmalar ve onları bu yola teşvik eden insan kaçakçılık örgütleri gösterilmiştir.

Haber kaynağı olarak olaydan sağ olarak kurtarılan insanların ifadelerinden ve haber ajanslarından yararlanılmıştır. Ancak bire bir olaydan sağ kurtulanların ifadelerine yer verilmemiştir. İlgili paragraf şu şekilde haberde yer almaktadır. “Bir ticaret gemisi tarafından kurtarılan 28 kişinin İtalyan kanalı RAInew24’te, BMMYK sözcüsü Carlotta Sami’ye verdikleri ifadeye göre, 700’e yakın insan taşıyan gemi, kıyının 60 mil(110 km) açığında devrildi.” Olaydan sağ kurtulanların ifadelerini Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Sözcüsü Carlotta Sami tarafından aktarılmıştır.

Mikro Yapı

Cümle yapıları ele alındığında aktif yapıları cümleler dikkat çekmektedir. Cümlelerin aktif yapıları olarak kullanılması haberin daha etkili olmasını sağlamaktadır.

“...Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği sözcüsünün belirttiği üzere... Yerel basına göre... Malta Deniz Kuvvetleri sözcüsünün açıklamasına göre...”

Cümle yapılarına bakıldığında, genellikle bağlaçlarla bir birlerine bağlanmış karmaşık cümlelerle karşılaşmaktadır.

“Yerel basına göre, bir Portekiz gemisi, teknenin battığını gördü ve kendileriyle birlikte 700 kişinin daha teknede olduğunu bildiren 28 kişiyi kurtardıktan sonra İtalyan sahil güvenliğine çağrı yaptı.”

Haberde nedensel ilişki şu paragrafta kurulmaya çalışılmıştır:

“Libya’da son aylarda yaşanan çatışmalar, İtalya’ya doğru yola çıkan insanların sayısında artışa sebep oldu.” Bu cümlede insanların bu tehlikeli yolculuğa çıkmasındaki neden olarak, Libya’daki çatışmalar gösterilmiştir.

Haberde kullanılan cümleler arasındaki işlevsel ilişkilere bakıldığında karşımıza şu ifadeler çıkmaktadır.

“...700’e yakın insan taşıyan tekne, kıyının 60 mil açığında devrildi. Portekiz gemisi, teknenin battığını gördü ve 28 kişiyi kurtardı.. Şimdiye kadar 21 ceset bulundu...”

Referansal ilişki bakımından habere bakıldığında trajediyi betimleyen bir çok ifade göze çarpmaktadır.

“...700’e yakın göçmen hayatını kaybetmiş olabilir. Akdeniz’de görülmüş en korkunç katliam... 21 ceset bulundu. Libya kıyılarına dalgalarla taşınmış çok sayıda ceset...” Bütün bu ifadeler ile anlamsal bir yapı oluşturulmuş ve bu ifadeler aracılığı ile haberin trajedi boyutu öne çıkarılmak istenmiştir.

Kelime seçimlerine bakıldığında haberde batan teknede bulunan kişiler için “göçmen” ve “insan” kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir.

“...700’e yakın göçmen hayatını kaybetmiş olabilir. 700’e yakın insan taşıyan tekne... göçmenleri taşıyan tekne... göçmenlerin cesetleri... İtalya’ya doğru yola çıkmış insanların sayısı...”

Bu kelimeler ideolojik bir tutumun göstergesi olarak algılanabilir. İnsan kelimesi genel bir anlam iken, göçmen kelimesi insan kelimesine göre daha özel bir anlam ifade etmektedir.

Bu haberi değer bakımından etkili kılan kelime “göçmen” kelimesidir. Göçmenler çünkü bu yolculuğa çıkmak zorunda olduklarından ve ortada bir nevi mecburiyet olduğundan “göçmen” kelimesi “insan” kelimesine göre daha etkili bir cümledir.

Haberin retorisi görgü tanıklarının ifadeleri ve yetkililerin yaptıkları açıklamalar ile kurulmuştur. Kullanılan fotoğraflar ile haberdeki ifadeler desteklenmiştir. Ayrıca olayın gerçekleştiği yer (Libya’nın 60 mil kuzeyi, Sicilya Kanalı suları...) belirtilerek ve görgü tanıklarının ifadelerinden faydalanılarak haberin gerçekliği vurgulanmıştır.

29 HAZİRAN 2018 TARİHİNDE İTALYANCA YAYIN YAPAN FANPAGE.IT İNTERNET SİTESİNDE YER ALAN BİR HABER⁵

Haberin Başlığı: “Akdeniz’de yeniden göçmeleri taşıyan bir gemi battı: Libya kıyılarında 100 kayıp, 3 bebek hayatını kaybetti.”

⁵ <https://www.fanpage.it/migranti-ancora-un-naufragio-nel-mediterraneo-100-dispersi-al-largo-della-libia/>

Makro Yapı

Başlıkta olayın gerçekleştiği zaman bilgisi yer almamaktadır. Bu nedenle başlıkta enformasyon eksiltimine gidilmiştir. Göçmenler kelimesi ile genelleştirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Başlıkta yer alan enformasyona bakıldığında karşımıza şu ifadeler çıkmaktadır: ...bir gemi battı. 100 kayıp... 3 bebek hayatını kaybetti. Bu ifadeler art arda kullanılarak başlıkta bir kurgulama yapıldığı anlaşılabilir.

Haber Girişi/Spot: “El Cezire’nin Twitter üzerinden yaptığı açıklamada, Libya sahil güvenlik görevlilerinin yaptığı açıklamaya göre Trablus sahillerinin 100 km açıklarında 100 kişiden fazla göçmen taşıyan bir gemi battı. Ve sadece 14 mülteci sağ olarak kurtarılabildi.”

Spota bakıldığında göçmenlerin kimlerden oluştuğu hakkında bir enformasyona rastlanılmamaktadır. Ayrıca neden göçmenlerin bu yolculuğa çıktıklarını da değinilmediği anlaşılmaktadır. Spotta anlam yine sayısal veriler üzerinden kurulmuştur. Spot ana olayın bir özetidir. Burada da enformasyon eksiltimi devam etmektedir. Zaman bilgisi spotta da yer almamaktadır. Göçmenlerin kimler oldukları neden bu yolculuğa çıktıkları hakkındaki bilgilere de haberin spot kısmında rastlanılmamaktadır.

Haberde toplamda 10 adet fotoğrafa yer verilmiştir. Bu fotoğraflar olaydan sağ kurtulanların görüntülerinden ve kıyıya vuran göçmen cesetlerinden oluşturulmuştur. Fotoğraflarda adeta bir trajedi resmedilmiştir. Anlatılmak istenen bu şekilde yasadışı eylemlerde bulunup, Akdeniz üzerinden Afrika’dan Avrupa’ya geçmeye çalışırsanız bu şekil kayıplar ve bebek ölümleri kaçınılmazdır. Bu fotoğraflar İtalyan bir internet gazetesinde ifşa edilmiştir. Ayrıca hiç bir yaş kısıtlaması getirilmeden bütün dünyaya servis edilmiştir. Buradan bir ideolojik tavır takınıldığı anlaşılabilir.

Şematik Yapı

Şematik yapıya unsurlarından ana olayın sunumuna bakıldığında, ana olay Akdeniz üzerinden Afrika’dan Avrupa’ya gitmeyi çalışan göçmenleri taşıyan bir teknenin alabora olması ve bu olay sonucunda yaşanan can kayıplarına dikkat çekilmiştir.

Haberin sonuçları üzerinden, bir yan anlam çıkarımı yapmaya çalışılırsa, Afrika’dan Avrupa’ya Akdeniz üzerinden göç etmeye çalışmak tehlikelidir. Eğer bu yolculuğa çıkılır ise, can kayıplarının yaşanması kaçınılmazdır.

Haberde olayın ardalan bilgisine yer verilmemiştir. Bağlam olarak bakıldığında, haber trajedi üzerine kurgulanmıştır. Mülteciler sebepsiz bir şekilde bu yolculuğa çıkmamışlardır.

Bu durumun bir ardalanı vardır. Mülteciler hayat şartlarının onlara dayattığı zorluktan kaçmak için bu kadar tehlikeli olan bir yolculuğa çıkmayı göze almışlardır. Ancak haberde mültecilerin neden bu yolculuğa çıktıklarına dair bir enfomasyona rastlanılmamaktadır.

Haber kaynağı olarak haber ajanslarından yararlanılmıştır. (El Cezire, Sky News Arabia) Olaydan sonra, İtalyan İç İşleri Bakanı Matteo Salvini, göçmeleri bu yolculuğa çıkmaları için, sivil toplum kuruluşlarının onlara akıl verdiğini iddia ederek, olaydan sivil toplum kuruluşlarının da sorumlu olduğunu deklare etmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının ise Matteo Salvini'ye faşist ve ırkçı ithamlarda buldukları haberde yer almaktadır. Sınır Tanımayan Doktorların yaptıkları açıklamada ise, Akdeniz'de yaşanan bu tür ölümlerin bütün sorumluluğu Avrupa Birliği ülkeleri hükümetlerindedir şeklinde olmuştur. Bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, bu tür olaylara karşı bir hassasiyet oluşturulmaya çalışıldığı ve kurumların Akdeniz'de yaşanan bu olaylar üzerinden bir birlerini suçladıkları anlaşılmaktadır. Kimse yaşanan bu ölümlerin sorumluluğunu üstlenmek istememektedir. Sivil toplum kuruluşları Avrupa Birliği hükümetlerini ve bürokratlarını suçlarken, bürokratlar ise sivil toplum kuruluşlarını suçlamakta olduğu haber anlaşılmaktadır. Ancak bir gerçek var ki, yapılan bütün bu tartışmalar, Akdeniz'de yaşanan bu ölümleri sonlandırmamaktadır.

Mikro Yapı

Cümle yapılarına bakıldığında haberde genellikle aktif yapıları cümleler kullanıldığı görülmektedir. Bu sayede cümle vurguları daha etkili bir hal almıştır.

“Libya kaynarından alınan bilgiye göre 100’den fazla mülteciyi taşıyan bir tekne battı. Libya Sahil Güvenlik birimleri 14 kişinin kurtarıldığını, 100’den fazla kişinin ise kayıp olduğunu bildirdi. Libya Donanma Sözcüsü Ghasem’in yaptığı açıklamaya göre... Sınır Tanımayan Doktorların yaptıkları açıklamada...”

Cümleler arasında nedensel bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Bunu haberin son paragraflarında rastlanmaktadır. “İtalyan İçişleri Bakanı Matteo Salvini, İtalyan limanlarının yaz ayları boyunca sivil toplum kuruluşlarına kapalı olacağını bildirdi. Ve ekledi: “Artık bir kartpostal haricinde sivil toplum kuruluşları İtalya’yı göremeyecekler, sivil toplum kuruluşları bana faşist ve ırkçı ithamlarda bulunuyorlar. Ayrıca sivil toplum kuruluşları göçmelere göç etmeleri için akıl veren bir kuruluştur bana göre.” İlk cümlede verilen, sivil toplum kuruluşlarına, İtalya İçişleri Bakanı tarafından getirilen yasağın nedeni olarak, sivil toplum kuruluşlarının, bakanın şahsına yönelttikleri ithamlar ve göçmenlerin göç etmeleri için onlara akıl verdikleri iddiası gösterilmiştir.

Haberdeki cümleler arasında belirgin bir işlevsel ilişkiye rastlanılmamaktadır.

Referansal ilişki açısından habere bakıldığında trajediyi betimleyen bir çok ifadeye rastlanmaktadır.

“3 bebek cesedi... 100’den fazla kayıp... 120’den fazla kişi batan şişme botta bulunuyordu... korkunç tekne kazası...”

Bütün bu ifadeler göz önünde bulundurulsa, haberin trajedi üzerine inşa edildiği anlaşılabilir.

Haber retoriğine bakıldığında kullanılan fotoğraflar, olay mahallinden çekilmiş görüntülerden oluşmaktadır. Bu durum haberin inandırıcılığını arttırmıştır. Görgü tanıklarının ifadelerine yer verilmemiştir. Olay tarafı olarak sivil toplum kuruluşlarının ve bürokratların görüşlerine yer verilmiştir.

15 TEMMUZ 2016 TARİHİNDE ALMANCA YAYIN YAPAN TAZ.DE İNTERNET SİTESİNDE YER ALAN BİR HABER ⁶

Haberin Başlığı: “675 göçmen cesedi batık gemide bırakıldı ve olay gizlendi.”

Makro Yapı

Başlıkta enformasyon eksiltimine ve genelleştirilmeye başvurulduğu anlaşılmaktadır. Olayın yaşandığı zaman ve mekan bilgisi başlıkta yer almamaktadır. Göçmen kelimesi ile genelleştirilmeye başvurulmuştur. Göçmenlerin kimler oldukları ile ilgili bir enformasyona başlıkta değinilmemiştir.

Haberin Girişi/Spotu: İtalyan Deniz Kuvvetleri Haziran ayı başlarında batık bir göçmen gemisini karaya çıkarttı. Bu üzücü olayda 845 kişinin öldüğü düşünülüyor.

Spota bakıldığında batan teknede hayatını kaybeden göçmenlerin kim oldukları anlaşılamamaktadır. Bu bilgiye haberin son paragrafında değiniliyor. Haberın spot kısmında enformasyon eksiltimine ve genelleştirmeye devam edilmektedir. Olayın yer bilgisine spot kısmında yer verilmemiştir. Göçmen kelimesi ile genelleştirmeye devam edilmektedir. Bu veriler göz önünde bulundurulursa, haberin genelden özele doğru bir yapının olduğu anlaşılabilir.

⁶ <http://www.taz.de/!5218438/>

Haberde bir adet fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğrafta denizden çıkarılan batık tekne yer almaktadır. Resim altı yazı ise şu şekildedir: “Bir sene önce batan tekne, gizlenerek medyaya duyurulmadı.” Resim altı yazıda olayın gerçekleştiği zamana ilk defa değinilmiştir. Ayrıca olayın bilindiği halde batığın çıkarılmadığı ve medyadan gizlendiği bilgisi verilmiştir. Burada olayı bilip ancak bundan medyayı haberdar etmeyen, İtalyan yetkililere bir nevi suçlama yapıldığı sonucu çıkarılabilir. Burada ideolojik bir çıkarımda yapılabilir. Göçmen hayatlarının ne kadar önemsiz olduğu ve kimsenin umurunda olmadığı, öyle ki binilen tekne batsa bile cesetlerin yıllarca o denizin altında kalabileceği ve böyle tehlikeli bir yolculuğa kimsenin yeltenmemesi gerektiği yan anlam olarak bu fotoğraftan çıkarılabilecek bir sonuçtur.

Şematik Yapı

Şematik yapı olarak haber incelendiğinde, ana olay, 675 göçmen cesedinin batık bir gemide bırakılması ve bunun medyadan gizlendiği bilgisi çerçevesinde kurulmuştur.

Sonuçlar açısından haber incelendiğinde, olayın sonucunda en az 845 kişinin hayatını kaybettiği bilgisi haberde yer almaktadır. Cesetlerin bir seneden uzun süre denizin altında, batan teknenin içinde kaldıkları için, kimliklerinin belirlenmesi için otopsi yapıldığına ve cesetlerin üzerlerinden çıkan eşyalara göre hangi ülkelerden oldukları anlaşılmaya çalışıldığı bilgisine haberde yer verilmiştir. Cesetlerin çoğunun Etiyopya, Bangladeş, Eritre, Sudan, Somali, Gambia, Senegal, Guyana ve Fildişi Sahilleri’nden oldukları anlaşılmıştır. Burada verilen ülkelere bakıldığında, ülkelerin tamamı sosyo-ekonomik açıdan kötü durumda olan ülkelerdir. Ayrıca insanların sosyo-ekonomik zorluklardan kaçarak, çok kadar tehlikeli bir yolculuğa çıkmaktadırlar. Ancak ardalan bilgisi olarak haberde bu tür bir detaya rastlanılmaktadır. Bağlam olarak trajedi bu haberde ön plana çıkarılmıştır. Haberin başlık ve spot kısmı dahil, haberin her paragrafında bu trajediye rastlanılmaktadır. Örnek verilecek olunursa:

“675 göçmen cesedi batık teknede bırakıldı. 675 insanın batıktan cesedi çıkarıldı. Sadece alt güvertede 458 ceset bulundu. 170 ceset felaketten hemen sonra bulundu. 845 kişi bu felakette hayatını kaybetti. Akdeniz’de bu güne kadar gerçekleşmiş en büyük felaket. Otopsi ile kimlikler tespit edilmeye çalışılıyor. Ölenlerin arasında çocuk ve bebeklerinde bulunduğu bildirildi”

Haber kaynağı olarak haber Reuters Haber Ajansından yararlanılmıştır. Olay tarafı kimsenin ifadesine yer verilmemiştir. Olaydan sağ kurtarılan hiç kimsenin ya da bu olayı medya ile paylaşmayan hiç bir yetkilinin görüşüne haberde yer verilmemiştir.

Mikro Yapı

Cümle yapılarına bakıldığında aktif ve pasif yapılı cümlelerin haberde yer aldığı anlaşılabilir. Aktif yapılı cümlelere örnek olarak haberde yer alan şu cümleler verilebilir:

“İtalyan Deniz Kuvvetleri tekneyi karaya çıkarttı. İtalyan Deniz Kuvvetleri 675 cesedi batıktan çıkarttı. Kurtarma ekipleri sadece alt güvertede 458 ceset buldu. İtalyan sorumlulardan Matteo Renzi bu olayı gizleme kararı aldı ve dünyaya bu göçmenlerin yaşadığı dramı servis etmedi.”

Pasif yapılı cümlelere örnek olarak ise haberde yer alan şu cümlelere verilebilir:

“Bir sene önce batan tekne gizlenerek, medyaya duyurulmadı. 170 ceset felaketten hemen sonra bulundu. Cesetlerin üzerlerinden bulunan eşyalar ile uyrukları tespit edilmeye çalışıldı.”

Haberde hem aktif hem de pasif yapılı cümleler kullanılarak bir anlam kargaşası oluşturulmaya çalışıldığı yorumu yapılabilir. Haberin hangi taraftan yana olduğu bu nedenle tam olarak anlaşılabilir. Ancak yan anlamsal bir çözümleme ile haberin taşıdığı ideolojik boyut anlaşılabilir.

Cümle yapılarına bakıldığında haberde genellikle basit yapılı cümleler kullanılmış ve olay bu şekilde daha etkili bir anlatımla sunulması amaçlanmıştır.

Nedensel ilişki bakımından cümleler arasında bir ilişkiye rastlanılmamaktadır.

Cümleler arasındaki işlevsel ilişkiye bakıldığında karşımıza şu cümleler çıkmaktadır:

Spot kısmında yer alan ifade: “İtalyan Deniz Kuvvetleri haziran başında gemiyi karaya çıkartmışlardır.” İkinci paragrafta yer alan: İtalyan Deniz Kuvvetleri 675 cesedi batıktan çıkartmışlardır. Üçüncü paragrafta yer alan “sadece alt güvertede 458 ceset bulunmuştur.” ifadeleri ile işlevsel ilişki kurulmuştur.

Referansal ilişki bakımından haber incelendiğinde, trajediyi resmeden bir çok ifadenin haberde yer aldığı anlaşılmaktadır.

“...675 göçmen cesedi... 845 insanın öldüğü... batıktan çıkarılan cesetler... 458 ceset...170 ceset... Akdeniz’de yaşanmış en felaket olay... cesetlere yapılan otopsi... ölümlerin arasındaki çocuklar....”

Bütün bu ifadeler ile anlamsal bir yapı oluşturulmuştur. Ayrıca bu yapı da başrolde trajedi yatmaktadır. Bu trajedilerin nedeni ise bu tehlikeli yolculuğa çıkan göçmenlerdir. Haber de herhangi bir öz eleştiri bulunmamaktadır. Sorumlu olarak açıkça kimse gösterilmese de, yan anlam olarak göçmenlere karşı bir tavır olduğu haberde anlaşılabilir.

Kelime seçimi olarak “ceset” ve “ölü” kelimeleri ile “göçmen” ve “insan” kelimeleri dikkat çekmektedir.

“675 göçmen cesedi... 845 insan öldü... 675 insan cesedi...”

Bazı cümlelerde “ceset” bazı cümlelerde ise “ölü” kelimesi kullanılmıştır. Ceset kelimesi trajediyi daha etkili bir şekilde vurgulamak için kullanılması tercih edilmiş olabilir. Ölü kelimesi ise daha genel bir ifadedir. “Göçmen” kelimesi daha özel bir anlam ifade etmektedir. Ancak “İnsan” kelimesi daha genel bir anlamda kullanılır. Cümlelerin bazılarında olayın maktülü olan kişilere “göçmen” denirken, bazı cümlelerde ise “insan” kelimesi kullanılmıştır. “insan” kelimesi kullanımındaki amaç olayın sıradanlaştırılması için kullanılmış olabilir.

Haberin retoriğine bakıldığında, haberde görgü tanıklarının ifadeleri yer almamaktadır. Fotoğraf olarak gemi batığının karaya çıkarılmış görüntüsü kullanılmıştır. Fotoğrafa kaynak olarak Reuters haber ajansı gösterilmiştir. Bu sayede haberin inandırıcılığının arttırılması amaçlanmıştır. Akdeniz, Sicilya gibi yerlerin isimleri kullanılarak da haberin inandırıcılığına katkı yapılmaya çalışılmıştır.

Hikayede trajedi baş unsur olarak verilmiştir. Kazanın sorumlusu olarak açıkça kimse gösterilmese de, üstü kapalı olarak bu yolculuğa çıkan göçmenler suçlanmaktadır. İtalyan yetkililer olayla ilgili sadece olayın saklı kalması konusunda suçlanmıştır. Olayın sebebi olarak hiç bir Avrupa ülkesi veya hiç bir yetkili sorumlu olarak deklare edilmemiştir.

6 AĞUSTOS 2015 TARİHİNDE İSPANYOLCA YAYIN YAPAN ELMUNDO.ES İNTERNET SİTESİNDE YER ALAN BİR HABER⁷

Haberin Başlığı: Akdeniz’de gemi enkazları dramı

Makro Yapı

⁷ <http://www.elmundo.es/internacional/2015/08/06/55c243e722601dd95d8b4590.html>

Başlıkta enformasyon eksiltimine başvurulduğu gözlenmektedir. Başlık okununca olayın ne olduğu hakkında detaylı bir kanıya varılamamaktadır. Başlıkta gemi enkazları kelimesi ile genelleştirme yapılmıştır. Başlık ilk okunduğunda, Akdeniz'deki bütün gemi enkazlarından bahsedildiği anlaşılmaktadır. Ancak haberin spot kısmında bahsedilen gemi enkazlarının göçmenleri taşıyan ve alabora olarak enkaz haline dönüşen gemilerden bahsedildiği anlaşılabilir. Başlıktan anlaşılacağı üzere haber genelden özele doğru bir şekilde kurgulanmıştır.

Haberin Girişi/Spotu: Çarşamba günü Libya kıyısından hareket eden geminin batması sonucu, yüzlerce göçmen ortadan kayboldu. Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM) göre bu yıl, Akdeniz üzerinden, deniz yoluyla Avrupa'ya ulaşmaya çalışan 2000'den fazla insan kayboldu veya hayatını kaybetti.

Spot kısmına bakıldığında başlıkta bahsedilen gemi enkazlarının, göçmenleri taşıyan gemilerin enkazları oldukları anlaşılmaktadır. Ancak göçmenlerin kimlerden oluştuğu hakkında bir enformasyona haberin spot kısmında verilmemiştir. Bu bilgiden yola çıkarak haberin spot kısmında genelleştirmeye devam edildiği anlaşılmaktadır. Spot kısmında göçmenlerin neden böyle tehlikeli bir yolculuğa çıktıkları hakkında herhangi bir detaya rastlanılmamaktadır. Spot, haberin özeti olduğu için haberin bu kısmında genelleştirmeye devam edilmiştir. Spot kısmında göze çarpan bir diğer detay ise diğer benzer haberlerin hepsinde karşımıza çıkan istatistiki veriler. Haberin spot kısmındaki. "Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM) göre bu yıl, Akdeniz üzerinden, deniz yoluyla Avrupa'ya ulaşmaya çalışan 2000'den fazla insan kayboldu veya hayatını kaybetti." cümlesi ile resmi kurumların yaptıkları bir istatistiki bilgiye yer verilmiştir. Aslında haber tamamen istatistiki bilgiler üzerine kurgulanmıştır. İlerleyen paragraflarda bu durum daha belirgin olarak gözlenmektedir.

Haberde fotoğraf yerine olay anından bir videoya yer verilmiştir. Videoda batan gemi sonrası suyun içinde kurtarılmayı bekleyen göçmenler ve kurtarma ekiplerinin çalışmaları yer almaktadır. Video altı yazı ise şu şekildedir: "Akdeniz'de bir geminin batması sonucu kaybolan yüzlerce kişi için arama çalışmaları devam ediyor." Video altı yazıda sadece batan bir gemiden ve kaybolan yüzlerce kişiden bahsediliyor. Batan geminin, göçmenleri taşıyan bir gemi olduğu hakkında bir bilgiye video altı yazıda yer verilmemiştir. Video altı yazıda bir enformasyon eksiltiminin söz konusu olduğu anlaşılabilir. Videoda yer alan görüntülerde kurtarılan ve gemiye çıkarılan insanların görüntüleri yer almaktadır. Kurtarılanlar arasında çocukların da olduğu videodan anlaşılabilir.

Şematik Yapı

Şematik yapı unsurlarından ana olayın sunumuna bakıldığında ana olay Afrika'dan Akdeniz üzerinden deniz yolu ile Avrupa'ya geçmeye çalışırken hayatını kaybeden göçmen sayılarının yıllara göre istatistiki bilgileri üzerine kurulduğu görülmektedir. Haberde, yıllara göre yaşanan bu kayıplarının istatistiki bilgilerine şu şekilde değinilmiştir.

2015

18 Nisan: "Libya kıyılarında seyahat ettikleri geminin batmasıyla 800 göçmen hayatını kaybetti."

12 Nisan: "400'e yakın göçmen kaybolmuş olabilir."

11 Şubat: "300'den fazla göçmen denize düştü. 29 göçmen daha soğuktan hayatını kaybetti."

2014

14 Eylül: "200 Afrikalı göçmen taşıyan bir gemi battı. Sadece 36 kişi kurtarıldı."

10 Eylül: "500'e yakın göçmen boğularak hayatını kaybetti."

22 Ağustos: "170 göçmen hayatını kaybetti."

2013

3 Ekim: "Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 366 kişi hayatını kaybetti."

2011

2 Haziran: "Çoğunlukla Sahra-altı Afrika ve Libya'dan gelen 200 ile 270 arası göçmen hayatını kaybetti."

6 Nisan: "150 Somali ve Eritreli mülteci Akdeniz'de kayboldu."

2009

29 Mart: "220'den fazla göçmen kayboldu."

Sonuçlar açısından haber incelendiğinde, ana olayın sunumunda bahsedilen istatistiki bilgiler ışığında olayın sonuçlarına ulaşılabilmektedir.

Haberde ardalın bilgisine yer verilmemiştir. Bu tür ölümle sonuçlanan göç olaylarının neden kaynaklandığı ya da insanların neden bu tür tehlikeli bir yolculuğa, ölümü göze alarak çıktıkları hakkında bir enformasyona haberde yer verilmemiştir.

Bağlam açısından haber incelendiğinde, haberin trajedi üzerine kurulduğu gözlemlenmektedir.

Haber kaynağı olarak France Press haber Ajansından yararlanılmıştır. Görgü tanıklarının ifadelerine haberde yer verilmemiştir. Haberde yer alan istatistiki bilgilere kaynak olarak, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) verileri gösterilmiştir.

Mikro Yapı

Cümle yapılarına bakıldığında, haber çoğunlukla istatistiki bilgiler ile oluşturulduğu için genellikle pasif yapıli cümleler kullanılmıştır.

“Akdeniz’de kaybolan yüzlerce kişiyi arama çalışmaları devam ediyor.”

Cümlelere arasında nedensel ilişkiyi arandığında karşımıza şu cümleler çıkmaktadır.

“2015’te Akdeniz’den geçmeye çalışan 2000’den fazla kişi hayatını kaybetti.” Bu cümlede 2000 kişiden fazla kişinin hayatını kaybetmesine neden olarak, Akdeniz’den Avrupa’ya geçmeye çalışmaları gösterilmiştir.

“Kendilerini kurtarmak için yaklaşan Portekiz yük gemisini görmeleriyle ortaya çıkan izdihamin geminin batmasına yol açtığı iddia ediliyor.” Geminin batmasına sebep olarak, kendilerini kurtarmaya gelen Portekiz gemisini gören mültecilerin yarattığı izdiham gösterilmiştir.

Referansal açıdan bakıldığında trajediyi resmeden bir çok ifade ile karşılaşılmaktadır.

“...2000’den fazla kişi hayatını kaybetti. Kaybolan yüzlerce kişi... 800 göçmen hayatını kaybetti... 400’e yakın göçmen kayboldu... 300’den fazla göçmen denize düştü... 29 göçmen soğuktan hayatını kaybetti. 500’e yakın göçmen boğularak hayatını kaybetti. 500 kişiyi taşıyan bir Libya gemisi, yanmaya başladı.”

Kelime seçimlerine bakıldığında “göçmen” ve “kişi” kelimeleri dikkat çekmektedir. Haberın bazı kısımlarında hayatlarını kaybeden göçmenler, bazı kısımlarında ise hayatlarını kaybeden kişiler cümleleri yer almaktadır.

“Libya kıyılarında seyahat ettikleri geminin batmasıyla 800 göçmen hayatını kaybetti.”

“Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 366 kişi hayatını kaybetti.”

Gemilerde yer alan kişiler için göçmen kelimesi kullanılırken, hayatını kaybedenleri verirken göçmen kelimesi yerine olayı daha genelleştirmek adına kişi kelimesinin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Haber retorik unsurlar açısından incelendiğinde, haberde görgü tanıklarının ya da yetkili kişilerin ve kurumların görüşlerine yer verilmemiştir. Sadece istatistiki bilgilere haberde yer verildiği gözlemlenmiştir. Fotoğraf yerine olay anında kurtarma çalışmalarından bir videoya haberde yer verilmiştir. Ayrıca Libya, Mısır, Akdeniz, Malta gibi yer isimlerinin kullanılması ve resmi istatistiki bilgilere yer verilerek haberin inandırıcılığı arttırılmaya çalışılmıştır.

SONUÇ

Van Dijk’in eleştirel söylem analizi tekniği ile çözümlenmeye çalışılan bu beş haberin benzer yönlerinin olduğu aşıkardır. Çözümlemelerde başlıklarda ve spotlarda enformasyon eksiltimine gidildiği gözlemlenmiştir. Başlıklardan ve spotlardan sonra hemen olayın görüntülerine haberlerde yer verilmiştir. Haberlerde sayısal verilerin ve istatistiki bilgilerin oldukça fazla kullanıldığı ve birden çok defa sayısal verilerin tekrarlandığı anlaşılmaktadır. Haberler adeta sayısal veriler üzerinden inşa edilmiştir.

Haberlerde yer alan video ve fotoğraflardan yasadışı yollarla Akdeniz’den Avrupa’ya geçmenin ne gibi kötü sonuçlar doğurduğu ve bu işin yasal olmadığı vurgulanmıştır.

Haberlerde genellikle yan anlam olarak şu sonuca varılabilmektedir. Yasadışı yollarla Afrika’dan Avrupa’ya Akdeniz üzerinden gelmeye çalışırsanız deniz aracınızın batması ve sonucunda ölmeniz olasıdır. Bu bir ideolojik tavidir.

Ardalan ve bağlam bilgisine haberlerde yeterince yer verilmemiş ve haberler trajedi üzerine kurulmuştur.

Haberlerde kullanılan cümleler genellikle aktif yapıda aktarılmıştır. Bu nedenle cümlelerin vurgulu ve daha etkili olması amaçlanmıştır.

Bölgesel uyum çözümlenmesinde haberlerde genellikle nedensel, işlevsel ve referansal ilişki kurulduğu anlaşılmıştır. Haberlerde kelime seçimi olarak, İtalyan Sahil Güvenlik Birimleri – Kurtarma Ekipleri, İnsanlar-Göçmenler, ceset – ölü gibi kelimelere vurgu yapılmıştır. Bu kelime seçimlerinin haberin ideolojik yapısına etkisi gözlemlenmiştir.

İnternet gazeteleri bu haberleri işlerken, söylemlerinde ideolojik üretim yapmışlardır. Zira yasadışı bir şekilde Akdeniz üzerinden Avrupa'ya geçmek doğru değildir. Eğer geçmeye çalışılırsa bu çabanızın ölümlerle sonuçlanması olasıdır gibi bir sonuca varmak yanlış olmayacaktır.

Tüm incelenen bu haberlerden sonra, göç ile ilgili uluslararası kuruluşların (Uluslararası Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) yaşanan bu faciaları önlemek için yeteri kadar çaba harcamadığı anlaşılabilmektedir. Genellikle yaşanan ölümlerden sonra bu kurumlar tarafından yapılan açıklamalara bakıldığında, yaşanan ölümler karşısındaki üzüntülerini ilettikleri ve Akdeniz'de yaşanan bu olayların istatistiklerini paylaştıkları gözlenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Atabek, Ü., (2007). Medya Metinlerini Çözümlemek. Siyasal Kitabevi.
- Castles, S., De Haas, H., & Miller, M. (2014). The Age Of Migration: International Population Movements In The Modern World (5th Ed.). Hampshire: Palgrave Macmillan
- Eagleton, T., (1990). Edebiyat Kuramı. Çev.:E. Tarım. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Essed, P. J. M. (1991). Understanding Everyday Racism: An İnterdisciplinary Theory.
- Gans, H. (1979). Deciding What's News. New York: Pantheon Books.
- Garnham, N., (1983). Toward A Teory Of Cultural Materialism. Journal Of Communication, 43: 4. 29-35
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts. B. (1978). Policing The Crisis. Mugging, The State And Law And Order. London: Methuen.
- Hardt, H., (1989). The Return Of The "Critical" And The Challenge Of Radical Dissent: Critical Theory, Cultural Studies, And American Communication Research, Communication Yearbook: 12, 558-600
- Hartmann, P., & Husband, C. (1974). Racism And Mass Media. London: Davis-Poynter
- İnal, Ayşe (1996). Haberi Okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları
- Jensen, K.B.,(1991b). Humanistic Scholarship As Qualitative Science: Contributions Ta Mass Communication Research, K.B. Jensen Ve N.W. Jankowski (Ed), A Handbook Os Qualitative Methodologies For Mass Communication Reseach. London: Routledge.
- Köker, L., (1998). İki Farklı Siyaset. Ankara: Vadi.
- Marie Mcauliffe, Warren Weeks And Khalid Koser (2015). Media And Migration: Comparative Analysis Of Print And Online Media Reporting On Migrants And Migration In Selected Countries, Irregular Migration Research Programme Occasional Paper Series.
- Nixon, A. Ve Power, C., (2007). Towards A Framework For Establishing Rigour In A Discourse Analysis Of Midwifery Professionalisation. Nursing Inquiry.
- Özer, Ö. (2012). Teun Van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. Ed.: Ö. Özer. Haberi Eleştirmek. Konya: Literatürk.

- Rosenblum, M. (1981). *Coups And Earthquakes. Reporting The World To America*. New York: Harper & Row.
- Van Dijk, Teun A. (1988a). *News As Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publication
- Van Dijk, Teun A. (1994). *Söylemin Yapıları Ve İktidarın Yapıları. Çev ve Der.: M.Küçük. Medya. İktidar, İdeoloji*. Ankara: Ark Yayınevi.
- Van Dijk, Teun A. (1998) *Critical Discourse Analysis*, <http://www.hum.uva.nl/~teun/cda.htm>
- Van Dijk, Teun A (2001) *Multidisciplinary Cda: A Plea For Diversity*. In: *Methods Of Cda*. Eds.: Wodak, Ruth & Meyer, Michael. London: Sage.
- Van Leeuwen, Theo (2006) *Critical Discourse Analysis*. In: *Encyclopedia Of Language And Linguistics (2nd Edn., Vol. 3)*. Ed.: Keith Brown. Oxford: Elsevier
- Wicker, T. (1978). *On Press*. New York: The Viking Press.
- Wodak, R., (2001). *Critical Discourse Analysis Volume 1*. Sage.
- Zazacova, A., (2002). *The Background Of Discourse Analysis: A New Paradigm In Social Psychology*. *Journal Of Social Distress And The Homeless*, Cilt 11, No. 1.
- <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/07/eight-people-die-and-86-rescued-from-sinking-dinghy-off-libya>
- <https://www.fanpage.it/migranti-ancora-un-naufragio-nel-mediterraneo-100-dispersi-al-largo-della-libia/>
- <https://www.hispantv.com/noticias/sociedad/28393/se-hunde-un-barco-con-700-inmigrantes-en-el-mediterraneo>
- <http://www.taz.de/!5218438/>
- <http://www.elmundo.es/internacional/2015/08/06/55c243e722601dd95d8b4590.html>
- <https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean>
- https://publications.iom.int/system/files/pdf/media_coverage_on_migration.pdfs